

Eind Rapportage/verslag Torenvalkproject
Plattelandsvereniging Hei,Heg & Hoogeind

2019-21

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Doelstellingen:	3
3. Organisatie	3
4. Maatregelen	4
Nestkasten	4
Biotoopverbetering	5
5. Monitoring	6
Controlemethodiek	6
6. Communicatie	6
7. Tabel van de locaties van deelnemers/gastgevers	7
8. Leden van de Torenavalk werkgroep	8
9. Locatie Torenavalk kasten in de gemeente Heeze-Leende	9
De nestkasten zijn geplaatst in het agrarisch gebied van de gemeente Heeze-Leende. De blauwe punaises geven de locaties aan.	9
10. Tabel resultaten monitoring 2020	10
11. Tabel resultaat monitoring 2021	12
12. Tabel met resultaten van 2020 en 2021	13
13. Bespreking 2020 en 2021	14
Mislukte broedgevallen 2020	14
Afwijkingen aan de poten	15
Broedsucces bestaande kasten versus nieuwe kasten	16
Paalhoogte	16
Nestsucces: 2020 en 2021	16
14. Bijzondere waarnemingen.	18

Het project 'Torenavalken in de lift' is mede tot stand gekomen door een financiële bijdrage van:

- . Coördinatiepunt Landschapsbeheer**
- . Nationale postcode Loterij**
- . Provincie Noord Brabant**
- . Plattelandsvereniging Hei, Heg & Hoogeind**

Email: contact@heiheghoogeind.nl
Website www.heiheghoogeind.nl

1. Inleiding

Voor u ligt het eindverslag van het project 'Torenvalken in de lift'. Het eindverslag bestaat uit het tussentijdsverslag van 2020 en is uitgebreid met de informatie uit 2021.

Het gaat niet goed met de torenvalk in Nederland. Na een kleine opleving in de jaren negentig gaat de trend weer naar beneden. Plattelandsvereniging Hei, Heg & Hoogeind zet zich met haar werkgroepen in voor een mooi en biodivers platteland waarbij de werkgroep kerk- en steenuilen de torenvalk weer graag in de lift ziet.

Lokaal zijn in de gemeente Heeze-Leende nog leefgebieden aanwezig waarbij het plaatsen van een (nieuwe) torenvalkkast een van de beperkende voorwaarden wegneemt. Deze leefgebieden hebben vaak een relatie met Agrarisch Natuur en Landschapsbeheer (ANLb) of Stika /Stila. In beide regelingen zijn er geen mogelijkheden voor torenvalkkasten. In een pilot in 2018/2019 bleek dat het plaatsen van een torenvalkkast direct tot een broedsucces leidde: reden om een projectplan 'Torenvalken in de lift' te schrijven voor een subsidie aanvraag binnen het Leefgebiedsplan Agrarisch Landschap (LAL) . Het project liep van 2019 tot oktober 2021. Het werd gefinancierd en mogelijk gemaakt door Coördinatiepunt Landschapsbeheer; Nationale postcode Loterij; Provincie Noord Brabant en Plattelandsvereniging Hei, Heg & Hoogeind. Tevens bedanken wij onze gastgevers en leden van de werkgroep voor hun medewerking aan het project.

De verzamelde gegevens uit het project worden ter beschikking gesteld aan de gastgevers en Brabants Landschap.

Uit privacy overwegingen zijn de namen van de gastgevers niet in het verslag opgenomen. De locatie van de nestkasten zijn globaal weergegeven. De exacte locaties en de namen van de gastgevers zijn bekend bij de werkgroep. Foto's in dit verslag zijn van Erik van Asten.

2. Doelstellingen:

De doelstellingen van het project is het vergroten van de torenvalk populatie in de gemeente Heeze-Leende door het plaatsen van torenvalkkasten op geschikte locaties. Daar, waar wenselijk en mogelijk, zijn verbetering van het leefgebied in de nabije omgeving van de nestkasten genomen. Het gaat dan over de aanleg van wintervoedselakkers randen en eventueel heggen en hagen. Tevens zijn de kasten veilig toegankelijk gemaakt voor het monitoren en ringen.

We beschouwen het project succesvol als de helft van de torenvalkkasten in 2021 bezet is.

Extra betrokkenheid en aandacht voor de gastgevers borgt het voortbestaan van de opgebouwde populaties waarbij de plattelandsvereniging het monitoren en onderhoud voor haar rekening blijft nemen.

3. Organisatie

Het initiatief van het project is afkomstig van leden van de werkgroep kerk- en steenuilen van Plattelandsvereniging Hei, Heg & Hoogeind. Het bestuur van de Plattelandsvereniging ondersteunt

het initiatief. Er is een (sub)werkgroep gevormd om dit project op te starten en te begeleiden. De coördinator van de werkgroep kerk- en steenuilen wordt bijgestaan door een projectleider die de organisatie van het project verzorgt. De beperkende maatregelen van de coronacrisis zorgde voor de nodige vertraging. Het plaatsen van de torenvalkkasten met de palen vereisen minimaal 3 personen en bij voorkeur 4.

4. Maatregelen

De maatregelen richten zich primair op het realiseren van goede nestgelegenheden voor de torenvalk. In eerste instantie werd van 15 extra nestkasten uitgegaan. Bij nader onderzoek bleek er in de gemeente Heeze-Leende plaats te zijn voor 25 tot 30 nestkasten¹. Door extra budget van de Plattelandsvereniging en een sponsor werden er nog 5 extra nestkasten gefinancierd.

Ook bestaande nestkasten werden toegevoegd aan het project waarbij in een aantal gevallen een veilige paal werd geleverd die een houten paal verving.

De locaties voor de nestkasten kwamen voort uit een inventarisatie van het leefgebied van de torenvalken. De kasten zijn nu geplaatst in het agrarisch buitengebied van de gemeente Heeze-Leende. Exclusief het Leenderbos en de Strabrechtse heide is de oppervlakte van dit gebied ongeveer 50 km².

Nestkasten

Gekozen is voor een 'torenvalk kast op palen'. De nieuwe kasten zijn gemaakt van gladde watervaste betontriplexplaten. Bij een aantal kasten zaten in de 4 hoeken kleine uitsparingen om eventueel water uit de kast te laten lopen. De daken van de kasten zijn voorzien van dakleer.

De nestkasten werden opgehangen aan geprepareerde metalen palen die een veilige werkwijze bij de monitoring, het ringen en het schoonmaken voorstaan. Een constructie aan de paal zorgt daarbij voor een veilige plaatsing van de ladder.

Bij het plaatsen van de nieuwe kasten is de bodem voorzien van een laagje (ca 1 cm) beukensnippers met als doel het wegrollen van de eieren te voorkomen en zo beschadiging van de eieren tegen te gaan. Beukensnippers hebben het voordeel dat ze weinig vocht vast houden en snel drogen. Tijdens het project bleek dat het beter is dat de beukensnippers op een ondergrond in de vorm van een matje te strooien om te voorkomen dat het laagje snippers wordt weggekrast of weggeblazen op de zeer gladde bodem van de nestkasten.

De lengte van de palen, en daarmee de hoogte van de nestkasten, werd gevarieerd om te ervaren of de bezetting van de hoogte van de nestkast afhangt. De plaatsingshoogte van de kast bedraagt zit tussen de 2m50 en 4m85 (gemeten van de grond tot de bodem van de kast). De invliegopeningen is in alle gevallen op het oosten gericht.

Een gedeelte van de palen werden geschonken door de Gemeente Heeze-Leende en enkele leden van onze vereniging. De rest werd aangekocht. Door de corona crisis moesten in 2021 nog enkele palen en kasten geplaatst worden.

Door bodem saneringswerkzaamheden kon een kast niet geplaatst worden. Deze wordt t.z.t. alsnog geplaatst.

1 Rob Clements; The Common Kestrel population in Britain; British Birds 101, may 2008. Vogelatlas

Biotoopverbetering

Door de aanleg van ruim 200 meter heg en haag en het inzaaien van een kleine 1,5 ha wintervoedselakker verbeterde het leefgebied voor de torenvalk. De maatregelen zijn op maximaal enkele honderden meters van de nestkast genomen. Tijdens bezoeken aan de randen bleek ook dat andere soorten meeliften. Onderstaand een impressie van deze hagen en randen.

De

De kleine parelmoervlinder werd meerdere keren aangetroffen in de wintervoedsel randen.

5. Monitoring

De werkgroep kerk- en steenuilen monitort de (broed) resultaten waarbij de gastgevers van de nestkasten een belangrijke rol spelen.

De controle op bezetting en de ontwikkeling van de jongen werd gevolgd met behulp van een inspectiecamera. Dit om verstoring minimaal te houden en het ringen op het juiste moment te kunnen uitvoeren. De bezetting van de kasten met broedparen en het broedsucces werden ingevoerd de digitale nestkaarten van SOVON ook werd gebruik gemaakt van Boerenlandvogelmonitor.

De jonge torenvalken werden geringd waarbij tevens de conditie vastgesteld- en ingevoerd werden in Vogeltrekstation Nederland/GRIEL.

De monitoring liep gedeeltelijk mee met het reguliere monitoren van de kerk- en steenuilen door de werkgroep kerk- en steenuilen van de plattelandsvereniging.

Controlemethodiek

De controles werden uitgevoerd tussen 1 maart en 15 juli.

Het moment van de controles werd o.a. bepaald door observatie van de torenvalkkasten door gastgevers of leden van de werkgroep.

Om zo min mogelijk verstoring van de broedsels te voorkomen werd bij de daadwerkelijke controles gebruik gemaakt van een camera op een telescoopstok. Bij de bezette kasten werden meermaals controles uitgevoerd om het uitkomen en de leeftijd van jonge kuikens te kunnen vaststellen. Dit laatste om een geschikt moment voor het ringen te bepalen. Het risico van ringen bij te oude jongen is dat zij na het ringen uit de kast kunnen springen.

Aan de hand van foto's en eerste notities zijn in eerste instantie het aantal eieren en of kuikens vastgesteld.

6. Communicatie

De Nieuwsbrief van de Plattelandsvereniging werd als eerste communicatiemiddel gebruikt. Deze nieuwsbrief, primair voor de leden, wordt ook aan ruim honderd betrokkenen en geïnteresseerden in het (agrarisch) natuur- en landschapsbeheer verstuurd. Daartoe behoren ook TBO's, gemeenten, onderwijsinstellingen en maatschappelijke organisaties. De nieuwsbrief verschijnt 4 maal per jaar.

Bijdragen uit het 'project torenvalk in de lift' zijn in de projectperiode verschenen in:

- Nieuwsbrief Plattelandsvereniging Hei, Heg & Hoogeind, jg13 nr. 4, Winter 2019.
- Nieuwsbrief Plattelandsvereniging Hei, Heg & Hoogeind, jg14 nr. 1, Voorjaar 2020.
- Nieuwsbrief Plattelandsvereniging Hei, Heg & Hoogeind, jg14 nr. 2, Zomer 2020.
- Parel van Brabant, 23 april 2020
- ED //www.ed.nl/cranendonck-heeze-leende/hoe-gaat-het-eigenlijk-met-de-torenvalk~a9006d34/
- Omroep Brabant www.youtube.com/watch?v=RLWh1Z7VVFU; 14 november 2020
- Parel van Brabant://www.deparylvanbrabant.nl/nieuws/algemeen/1041212/eerste-resultaten-torenvalkproject-van-hei-heg-en-hoogeind.

- Nieuwsbrief Plattelandsvereniging Hei,Heg & Hoogeind jg 15 nr.1, Voorjaar 2021
- Nieuwsbrief Brabants Landschap
- Website: www.heiheghoogeind.nl

De beoogde gastgever-avond voor onze geïnteresseerde gastgevers is uitgesteld tgv de corona beperkingen voor groepen. Met Brabants Landschap is afgesproken dat deze avond in 2022 zal plaatsvinden.

7. Tabel van de locaties van deelnemers/gastgevers

kastnr	Torenvalk in de lift;		nodig uit LAL			Opmerkingen	geplaatst	hoogte onderzijd e kast	orientatie
	Locatie	Plaats	paal	stand	kast				
1	Strijperstraat	Leenderstrip		1	1	broedgevallen	29 februari 2020	4,5	O
2	Heggerdijk	Leenderstrip	1		1	nieuw	4 januari 2020	4,05	O
3	Jansborg	Leende	1		1	broedgevallen	21 December 2019		O
4	boschlaan	Heeze	1	1	1	nieuw	18 januari 2020	3,2	O
5	Zegge, moestuin	Heeze	1	1		broedgevallen	13 March 2020	4,2	O
6	Kapelstraat	Leenderstrip	1	1	1	nieuw	18 januari 2020	4,4	O
7	Heezeren Bos	Heeze		1		nieuw	18 januari 2020	4,3	O
8	Valkenhorst	Leende	1	1	1	nieuw	13 March 2020		
9	Peelven	Sterksel	1	1	1	nieuw	29 februari 2020	3,8	O
10	Leendersweg	Heeze				broedgevallen	1 januari 2018	2,85	ZO
11	Ven	Heeze	1		1	broedgevallen	16 November 2019	3,1	O
12	Vlaamse weg	Sterksel	1		1	nieuw	4 januari 2020	4,05	O
13	Broekerstraat	Leende	1		1	broedgevallen	21 December 2019	4,55	O
14	Paaldijk	Leenderstrip	1	1	1	nieuw	18 januari 2020	3,6	O
15	Burgemeester Vogelslaan	Leende	1	1	1	nieuw	18 januari 2020	4,2	O
16	Molenschut	Leende	1		1	nieuw	21 December 2019	4,2	O
17	pastoor thijssenlaan	Sterksel				broedgevallen			
18	Paaldijk	Leenderstrip	1	1	1	nieuw	29 februari 2020	3,5	O
19	Strijperdijk	Leenderstrip	1		1	nieuw	19 October 2019	3,75	O
20	Strijperstraat	Leende				broedgeval		3,7	O
21	Langstraat	Leende	1		1	broedgevallen	16 November 2019	4,15	O
22	Bruggerhuis	Leende		1		nieuw	28 March 2020	4,85	O
23	Strijperstraat	Leenderstrip	1		1	broedgevallen	4 januari 2020	4,05	O
24	Ronde Bleek	Sterksel	1	1	1	nieuw	29 februari 2020	3,5	O
25	Somerseweg	Heeze	1	1	1	nieuw	12 March 2020	3,3	O
26	Zevenhuizen	Leende				nieuw		4,6	O
27	Vestraat	Leende				broedgevallen			ZO
28	Huisven	Heeze				nieuw	24 September 2020	6,5	O
29	Stoeing	Sterksel				nieuw	10 November 2020	4	O
30	Cijnsgoed 3b	Sterksel	1	1	1	nieuw	08 October 2021	4,2	O
31			1	1		nog plaatsen			
	totaal		21	15	20				

Opmerking bij de tabel:

Tijdens het project heeft de eigenaar van kast 27 deze begin 2021 weggehaald. Kast 31 kon nog niet geplaatst worden doordat ter plaatsen bodemsanering werkzaamheden nog plaats moesten vinden. Na afronding van de werkzaamheden zal de nestgelegenheid geplaatst worden.

8. Leden van de Torenvalk werkgroep

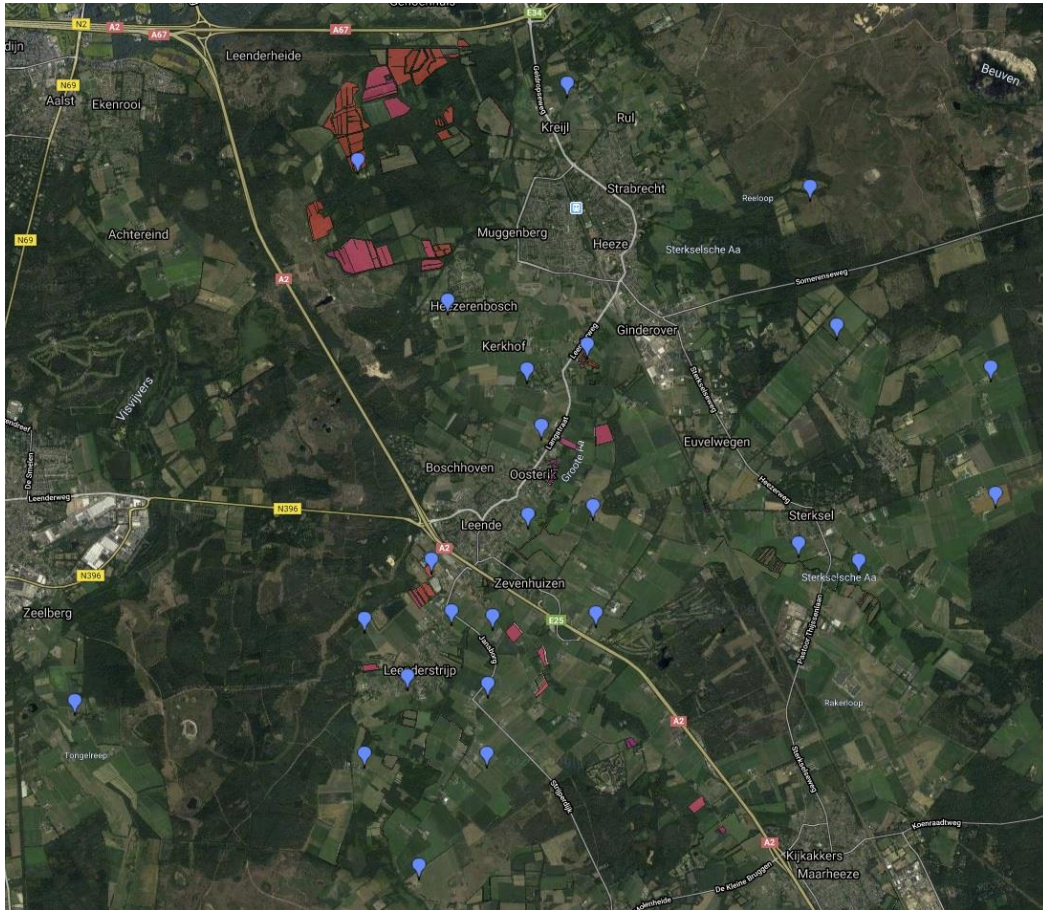
Leden van de
torenvalkwerkgroep;
v.l.n.r.:

Kees Schellens,
Erik van Asten,
Erik van Happen,
Peter Kerkhofs,
Frans Joosten,
Adrie Staals

9. Locatie Torenvalk kasten in de gemeente Heeze-Leende

De nestkasten zijn geplaatst in het agrarisch gebied van de gemeente Heeze-Leende. De blauwe punaises geven de locaties aan.

10. Tabel resultaten monitoring 2020

Torenvalk in de lift									
kastnr	Locatie	Plaats	geen activiteit	activiteit	eieren	jongen	geringd	opmerking	mislukt
1	Strijperstraat 19	Leenderstrip		1	6	6	6	1 dood	
2	Heggerdijk	Leenderstrip		1	4	4	4		
3	Jansborg	Leende		1	2	0			1
4	boschlaan	Heeze	1		0				
5	Zegge, moestuin	Heeze		1	3	2	2		
6	Kapelstraat	Leenderstrip	1		0				
7	Heezeren Bos	Heeze		1	4	0			1
8	Valkenhorst	Leende	1		0				
9	Peelven 9	Sterksel	1		0				
10	Leendersweg	Heeze		1	6	6	6		
11	Ven	Heeze	1		0				
12	Vlaamsche weg	Sterksel		1	1	0			1
13	Broekerstraat	Leende		1	5	4	4		
14	Paaldijk 15	Leenderstrip		1	5	4	4	1jong mismaakte poten	
15	Burg. Vogelslaan	Leende		1	2	1		1 dood, mismaakte poten	1
16	Molenschut	Leende		1	6	0			1
17	pastoor thijssenlaan	Sterksel		1	5	5	5		
18	Paaldijk 3	Leenderstrip	1		0				
19	Strijperdijk	Leenderstrip		1	3	0			1
20	strijperstraat	leende		1	4	4	4		
21	Langstraat	Leende		1	4	4	4		
22	Bruggerhuis	Leende	1		0			holenduiven	
23	Strijperstraat	Leenderstrip		1	5	2		1 dood, en 1 met mismaakte poten	
24	Ronde Bleek 12	Sterksel		1	5	4		verdwenen 4x dood	1
25	Somerseweg	Heeze	1		0				
26	Zevenhuizen 5	Leende	1		0				
27	Vestraat	Leende		1	4	4		4 of 5 jongen niet duidelijk	
	totaal		9	18	74	50	39	7 dood	7

‘Mislukt’ in de tabel betekent dat er geen torenvalken bij het ringen meer zijn aangetroffen terwijl er eerder wel eieren of jongen aanwezig waren.

Uit bovenstaande tabel zijn de volgend resultaten voor 2020 afgeleid:

In totaal zijn in 2020 27 torenvalk kasten in de gemeente Heeze Leende gemonitord. Naast nieuwe kasten zijn er ook bestaande oude kasten opgenomen in het project.

Activiteit; Dit betreft de activiteit binnen het broedseizoen tussen 1 maart t/m 15 juli. Activiteiten zijn waargenomen door de gastgevers en of leden van de werkgroep. Van de 27 TV kasten zijn er 18 waarbij activiteit is waargenomen.

Er werden 18 broedgevallen vastgesteld. Bij 13 van deze broedgevallen werden ook jongen gezien. Van 7 broedgevallen zijn de eieren niet uitgekomen of geen jongen uitgevlogen. Deze worden als mislukt beschouwd.

Het broedgeval aan de Langstraat heeft niet plaats gevonden in de nieuwe kast maar in een oude kast aan de schuur. De resultaten hiervan zijn wel in de tabel opgenomen

Bij deze 18 broedgevallen zijn in totaal 74 eieren gelegd, waaruit 50 kuikens zijn gekomen. Hiervan zijn er 39 geringd (broed biologisch onderzoek). Op de ringdatum zijn een 11 tal minder torenvalken geringd omdat deze in de tussen tijd waren verdwenen, afwijkingen vertoonden of niet zijn geringd.

In 3 verschillende kasten werden bij de jonge torenvalken afwijkingen van de poten waargenomen.
Zie hiervoor toelichting bij bespreking.

Nestsucces: 67%

Gemiddeld aantal eieren: 4,1 per nest.

Gemiddeld aantal jongen: 2,8 per nest.

11. Tabel resultaat monitoring 2021

Torenavalk in de lift 2021									
kastnr	locatie	plaats	geen act	activiteit	eieren	jongen	geringd	opmerking	mislukt
1	Strijperstr 19	Leenderstrijp		1	4	1	0	niet geringd al uit	
2	Heggerdijk	Leenderstrijp		1	5	5	5		
3	Jansborg	Leende	1		0	0	0		
4	Boschlaan	Heeze	1		0	0	0		
5	Zegge Moestuin	Heeze		1	4	4	2		
6	kapelstraat	Leenderstrijp	1		0	0	0		
7	Heezerenbosch	Heeze		1	5	5	3	2 kadavers in kast	
8	Valkenhorst	Leende		1	4	4	3		
9	Peelven	Sterksel		1	≥4	4	4		
10	Leenderweg	Heeze		1	≥6	6	6		
11	Ven t	Heeze	1		0	0	0		
12	Vlaamsche weg	Sterksel		1	5	5	5		
13	Broekerstraat	Leende		1	≥5	5	5		
14	Paaldijk 15	Leenderstrijp		1	4	4	2	2 mismaakte pootjes	
15	Burg VogelsIn	Leende		1	≥5	5	5		
16	Molenschut	Leende		1	0	0	0	alleen mannetje	
17	Past. ThijssenIn	Sterksel		1	≥6	6	5		
18	Paaldijk 3	Leenderstrijp		1	4	3	3		
19	Strijperdijk	Leenderstrijp		1	5	5	5		
20	Strijperstraat	Leenderstrijp		1	5	1	0	1 dood onder kast	1
21	Langstraat	Leende		1	5	5	5		
22	Bruggerhuizen	Leende	1		0	0	0		
23	Strijperstraat	Leenderstrijp		1	5	2	2		
24	Ronde Bleek	Sterksel		1	4	4	2		
25	Somerseweg	Heeze	1		0	0	0		
26	Zevenhuizen	Leende	1		0	0	0		
27	Huisven	Heeze			0	0	0		
28	Stoeing	Sterksel		1	5	5	0	niet geringd te oud	
	totaal			20	≥90	79	62		1

Uit bovenstaande tabel zijn de volgend resultaten voor 2021 afgeleid:

In totaal zijn 28 torenvalk kasten in de gemeente Heeze Leende gemonitord.

Activiteit; Dit betreft de activiteit binnen het broedseizoen wat ligt tussen 1 maart t/m 15 juli
Activiteiten zijn waargenomen door de gastgevers en of leden van de werkgroep. Van de 28 torenvalkkasten zijn er 20 kasten waarbij activiteit is waargenomen.

Er werden 19 broedgevallen vastgesteld. Bij 19 van deze broedgevallen werden ook jongen gezien.
Van 1 broedgeval is weliswaar een jong kuiken uitgekomen maar dit is kort nadien dood teruggevonden onder de kast. Dit geval wordt als mislukt beschouwd.

Het broedgeval op de Langstraat heeft weer niet plaats gevonden in de nieuwe kast maar in een oude kast aan de schuur. De resultaten hiervan zijn wel in de tabel opgenomen.

Bij deze 19 broedgevallen zijn in totaal 90 eieren gelegd, waaruit 79 kuikens zijn gekomen. Hiervan zijn er 63 geringd (broed biologisch onderzoek). Op de ringdatum zijn een 16 tal minder torenvalken geringd omdat deze in de tussen tijd zijn verdwenen, afwijkingen vertoonden of niet zijn geringd .

In 1 kast werd bij 2 van de 4 kuikens toch afwijkingen van de poten waargenomen. Zie hiervoor toelichting bij bespreking.

12. Tabel met resultaten van 2020 en 2021

Torenvalk in de lift 2020-2021			2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021	2020	2021
kastnr	locatie	plaats	eieren	eieren	jongen	jongen	geringd	geringd	opmerking	opmerking	mislukt	mislukt
1	Strijperstr 19	Leenderstrijp	6	4	6	1	6	0	1 dood	te oud om te ringen		
2	Heggedijk	Leenderstrijp	4	5	4	5	4	5				
3	Jansborg	Leende	2	0	0	0	0	0			1	
4	Boschlaan	Heeze	0	0	0	0	0	0				
5	Zegge Moestuin	Heeze	3	4	2	4	2	2				
6	kapelstraat	Leenderstrijp	0	0	0	0	0	0				
7	Heezerenbosch	Heeze	4	5	0	5	0	3			1	
8	Valkenhorst	Leende	0	4	0	4	0	3				
9	Peelven	Sterksel	0	≥4	0	4	0	4				
10	Leenderweg	Heeze	6	≥6	6	6	6	6				
11	Ven t	Heeze	0	0	0	0	0	0				
12	Vlaamsche weg	Sterksel	1	5	0	5	0	5			1	
13	Broekerstraat	Leende	5	≥5	4	5	4	5				
14	Paaldijk 15	Leenderstrijp	5	4	4	4	4	2	1 jong misvormde pootjes	1x misvormde pootjes		
15	Burg VogelsIn	Leende	2	≥5	1	5	0	5	1 dood, misvormde pootjes		1	
16	Molenschut	Leende	6	0	0	0	0	0		alleen mannetje	1	
17	Past. ThijssenIn	Sterksel	5	≥6	5	6	5	5				
18	Paaldijk 3	Leenderstrijp	0	4	0	3	0	3				
19	Strijperdijk	Leenderstrijp	3	5	0	5	0	5			1	
20	Strijperstraat	Leenderstrijp	4	5	4	1	4	0				
21	Langstraat	Leende	4	5	4	5	4	5				
22	Bruggerhuizen	Leende	0	0	0	0	0	0				
23	Strijperstraat	Leenderstrijp	5	5	2	2	0	2	1 dood misvormde pootjes	1 dood		1
24	Ronde Bleek	Sterksel	5	4	4	4	0	2	4x verdwenen		1	
25	Somerseweg	Heeze	0	0	0	0	0	0				
26	Zevenhuizen	Leende	0	0	0	0	0	0				
27	Veestraat	Leende	4		4		0					
28	Huisven	Heeze		0		0		0				
29	Stoeing	Sterksel		5		5		0		te oud om te ringen		
	totaal		74	≥90	50	79	39	62			7	1

T.o.v. vorig jaar zijn er enkele kasten gewijzigd nr 27 ,28 en 29 (huisven; toegevoegd, stoeing; toegevoegd en veestraat: verwijderd)

Bij sommige kasten was het tellen van de eieren niet mogelijk. Het aantal eieren wordt in de tabel weergegeven als > =. De eieren zijn dan dus niet daadwerkelijk geteld maar afgeleid van het aantal kuikens. In werkelijkheid zou dit getal groter kunnen zijn.

Over 2020 en 2021 zijn er 26 kasten met elkaar vergelijkbaar. De overige 3 zijn of alleen in 2020 of 2021 afgelezen.

In de regel “totaal” zien we de aantallen eieren, jongen en jong geringde torenvalken in beide jaren. Doordat in het eerste jaar meer broedsels zijn mislukt liggen deze aantallen ook lager. Als we alleen de 26 kasten vergelijken zien we respectievelijk 70 en 85 eieren, 46 en 74 jongen , 39 en 63 geringde jonge Torenvalken.

13. Bespreking 2020 en 2021

Mislukte broedgevallen 2020

In 7 kasten zijn de broedsels mislukt. In twee gevallen (kast 7 en 16) lagen de eieren op een kale harde bodem. Hier werd nieuw strooisel aangebracht en de eieren voorzichtig hierop gelegd. Of de ouders door deze actie verstoord zijn of dat de eieren beschadigd zijn geweest waardoor deze niet meer uitgebroed zijn is niet duidelijk. Torenvalk bij kast 16 is niet meer terug geweest nadien. Torenvalk bij kast 7 heeft nog paar dagen rondgehangen maar is niet meer gaan broeden.

In een ander geval (kast 3) zou er ook sprake geweest kunnen zijn van te weinig strooisel op de bodem waardoor de eieren beschadigd konden worden. De eieren lagen bij de eerste controle verspreid door de kast. Ook hier hebben we geen duidelijke oorzaak kunnen vinden.

Tijdens de controles bleek dat bij een aantal nieuwe kasten waar de 4 hoeken open waren de beukensnippers uit de kasten weggespoeld of gewaaid waren met als gevolg, geen of een te dun laagje houtsnippers waardoor problemen met eieren en kuikens konden ontstaan. Zie opmerkingen in tabel broedresultaten

In kast nr 24 zijn wel 4 jongen vastgesteld maar op het moment dat de kuikens geringd konden worden waren deze verdwenen. Gezien de leeftijd konden deze nog niet vliegvlug zijn.

In de twee andere gevallen (kast 12 en 19) is ook niet duidelijk wat de oorzaak van de mislukking is geweest. In kast 12 is na de eerste controle geen oudervogel meer waargenomen. Bij kast 19, heeft altijd een broedende torenvalk gezeten, maar zijn de eieren niet uitgekomen.

De mislukte broedsels vonden allemaal in de nieuwe kasten plaats. Waarschijnlijk is het in de ei-fase misgegaan.

Het vaststellen van het meest geschikte moment van controle verdient meer aandacht. Enerzijds wil men niet teveel controle momenten om verstoring te voorkomen. Anderzijds is er een (grote) spreiding van het broeden.

Afwijkingen aan de poten

In 2020 werden in 3 nestkasten kuikens aangetroffen met mismaakte pootjes wat mogelijk te maken kan hebben met een te gladde harde bodem waardoor de pootjes te ver uit elkaar schuiven en op die manier vergroeid. Ook dit is alleen geconstateerd bij de nieuwe kasten met gaten waar de beukensnippers zijn weggewaaid.

In 2021 werd in één kast afwijking van pootjes gevonden. In kast nr 14 werden van de 4 kuikens twee kuikens met een pootafwijking gevonden die het gevolg zouden kunnen zijn van een gedeeltelijk onbedekte bodem. Bij controle van de kastbodem bleek de laag snippers toch dusdanig dun dat hier en daar een kale bodem werd waargenomen. Deze bodem is meteen hersteld zodat de gezonde kuikens hier geen last meer van konden ondervinden.

Broedsucces bestaande kasten versus nieuwe kasten

De meeste nieuwe kasten zijn ruim voor het broedseizoen geplaatst: tussen oktober 2019 en februari 2020. Opvallende was het feit dat in de bestaande kasten de torenvalken veel eerder tot broeden kwamen dan in de nieuwe kasten. In 2021 bleek er geen significant onderscheid meer te zijn.

Paalhoogte

In sommige publicaties geeft men het advies om de kasten op minimaal 4 meter hoog te hangen. Wij hebben, als experiment, de kasten op verschillende hoogten gehangen: de laagste op 2.65 en de hoogste op 4.85 meter (en alles daartussen in).

Conclusie: we hebben in 2020 en 2021 op alle hoogten succesvolle broedgevallen. De plaatsingshoogte is waarschijnlijk niet van invloed.

Nestsucces: 2020 en 2021

Nestsucces: met nestsucces bedoelen we het percentage nesten waar ten minste 1 jong uitvliegt. We kunnen ook spreken van het percentage succesvolle nesten, als tegenhanger van het percentage mislukte nesten. We hebben het nestsucces op de klassieke manier berekend door het aantal succesvolle nesten simpelweg te delen door het totaal aantal nesten waarvan het resultaat bekend is.

2020

18-7=11 succesvolle nesten

$$11:18=0.61 \times 100\% = 61\%$$

Er van uitgegaan dat er uit alle 11 broedgevallen minstens 1 jong is uitgevlogen.

De mislukte broedgevallen hebben, op een geval na, allemaal in de ei-fase plaats gevonden.

2021

19-1=18 succesvolle nesten.

$$18:19=0.95 \times 100\% = 95\%$$

Het nestsucces van 2021 ligt beduidend hoger dan dat van 2020. Dit is waarschijnlijk het gevolg van enkele aanpassingen zoals het stabiliseren van de nestbodem o.a. door het gebruik van speciale matjes (zie maatregelen).

Gemiddeld aantal eieren en jongen per nest in 2020 en 2021

Jaar	2020	2021
eieren	4,1	4,7
jongen	2,8	4,2

Foto's van een aantal gastgevers

Broedsucces is het gemiddelde aantal uitgevlogen torenvalken per broedsel.

Om een nauwkeurig broedsucces te kunnen vaststellen dienen we een geschikte periode voor de nacontrole vast te leggen. We moeten een redelijk betrouwbaar getal hebben over het werkelijk aantal torenvalken wat het nest verlaten heeft. Zie hiervoor als voorbeeld de steenuilen. Het broedsucces zegt iets over de stabiliteit van de populaties in een gebied.

Aanbevelingen voor nestkasten

- Bij het in gebruik nemen van nieuwe kasten met gladde bodem zorgen dat bodem zodanig bedekt is dat er geen sprake kan zijn van rollende eieren of gladde ondergrond.
- Kasten met afvoergaten voor overtollig water worden niet aangeraden.

14. Bijzondere waarnemingen.

Torenvalken zaten op ons te wachten:

Bij het plaatsen van de nieuwe nestkasten was het zeer opvallend dat we direct na plaatsing op verschillende locaties een valk op de kast ging zitten! Dus voordat we weer weg waren (terwijl we bij de gastgevers aan de koffie zaten) er al een torenvalk op de kast ging zitten.... Het leek wel of ze op ons zaten te wachten....

Torenvalk echte muizenjager?

Torenvalken leven overwegend van muizen. Ook zangvogeltjes en bodembewoners staan op het menu. Onze fotograaf maakte in 2020 ook plaatjes van een levendbarende hagedis en een kwikstaart die door een torenvalk geslagen werden. Ook zwaluwen kunnen het slachtoffer worden van de torenvalk. Opvallend was dat op een locatie met huiszwaluwen deze zwaluwen verhuisden naar de

andere zijde van de stal, uit het zicht van de torenvalkkast. Uit literatuur is bekend dat het aandeel vogels in het dieet van de torenvalk minimaal is.

Torenvlak met kwikstaart

Torenvalk met een levendbarende hagedis

'Spelende' jonge torenvalken

Valk kruipt in oude kast

Aan de Langstraat in Leende vlogen begin april 3 torenvalken rond. Op deze locatie was een nieuwe torenvalkkast geplaatst met gaten in de bodem. Bij een eerste controle bleek er geen broedsel in de kast te zitten. Wel werd er door een torenvalk koppeltje gebroed in een "oude" torenvalkkast die aan de gevel van de schapenstal was geplaatst.

Onthoofde jonge valken

In de torenvalkkast op de Heezenbosch lagen 2 onthoofde jonge valken. De overige 2 levende valken waren broodmager. Zou er sprake kunnen zijn dat een of beide ouders gepredeerd zijn waardoor de jonge torenvalk het loodje gelegd hebben vanwege voedselgebrek. ?

Meeliften met de biotoopverbetering

In de wintervoedselakkers randen van het project hebben in 2021 ook patrijzen gebroed. Zo werden op de locatie aan de langstraat 10 jonge pullen waargenomen. Naast vogels maken ook insecten gebruik van de randen. Oranje luzernevlinders en kleine parelmoervlinders werden meerdere malen waargenomen.

Conclusie en aanbevelingen

- Het aantal (zinvol) te plaatsen torenvalkkasten in de gemeente Heeze-Leende wordt op 25-30 kasten geschat. Deze zijn in het project geplaatst. Er zullen geen verdere kasten door de werkgroep geplaatst worden.
- De doelstelling om een bezetting van 50 % te realiseren is in beide jaren ruimschoots gehaald
- Bodembedekking in de kasten is belangrijk.
- De hoogte van de palen lijkt niet wezenlijk van belang te zijn voor de bezetting van de kasten.
- Het vaststellen van het meest geschikte moment van controle verdient meer aandacht. Enerzijds wil men niet teveel controle momenten om verstoring te voorkomen. Anderzijds is er een (grote) spreiding van het broedmoment.

